Autor Guste Santini
Subota, 03 Veljača 2001 23:33

Rast društvenog proizvoda u četvrtom kvartalu pokazuje usporavanje. Kretanje cijena nije "sinhronizirano" sa kretanjem društvenog proizvoda. Očito postoje dvije ceste i društveni proizvod ide svojim putem a cjene svojim.

Rast cijena u ovoj 2001. godini određen je "do 4,5%%" što znači da će se postojeće cijene morati smanjiti a društveni proizvod povećati za 4%. Zaustavit će se rast nezaposlenosti i započet će njezino smanjivanje. Ciljevi koji su nabrojani vrlo su ambiciozni i, po mojem mišljenju, teško ostvarivi. Da zabuna bude veća nije rečeno kako će se sve to ostvariti.

Uvijek je bio neki "konj" u Hrvatskoj koji nas je izvlačio iz blata. Jednom su to bile obilne doznake iz inozemstva naših iseljenika uz galopirajuću inflaciju (porez na likvidnost). 1993. godine to je bila remonetizacija. Od 1996. spas se je tražio u zaduživanju prema inozemstvu čiju smo gornju ganicu (sa prethodnim dugom) uspješno ostvarili 1998. godine (sic!). To nam nije bilo dosta pa smo "omastili brk" sa PDV-om. 1999. je godina prodaje obiteljskog srebra. 2000. godina nema više tih obilnih izvora. Počinje politika "snađi se druže". Mnogo nedostaje i teško se je snaći. Proračun u 2001. godini dramatično se mjenja (apsolutno je niži od prethodnog) iako se prava nisu promjenila i porezni kapacitet utvrdio. Spas se traži u dinamiziranju prodaje obiteljskog srebra. Možda ovu godinu izvučemo budemo li dovoljno jeftini.

Dragi čitatelju konj nas izvlači iz blata realne - što će reći troškovne i strukturne -inflacije. Ona nam je bila uvijek prisutna. Egzitencija konja - i njihova nužno rastuća snaga - omogućavala je ignoriranje blata u kojem se nalazimo. Sada je toj priči kraj.

Naime, kao što je poznato, ja sam godinama ukazivao da kretanje cijena nije, u našim uvjetima, indikator inflacije. Ova moja teza nije bila osporavana ali nije niti imala, barem javnih, zagovornika. Tako sam ostao usamljen u toj svojoj eksplicite iznesenoj tezi u pisanoj formi prezentirane javnosti još daleke 1995. godine. Na žalost analiza pokazuje da su se svi relevantni makro parametri dramatično "kvarili" samo je tečaj kune i nivo cijena "zadovoljavao". Ignorantima realne inflacije je tečaj kune i nivo cijena bio dovoljan argument. Danas je jasno što je istina. Na žalost vrijeme nije moguće vratiti "nazad" i grijesi će se morati "ispaštati".

U 2000. godini je vidljivo dinamiziranje cijena. Ovo je i razumljivo jer je Vlada krenula u stabilizaciju nestabilnih i nepovoljnih procesa što je uvjetovalo da realni i prikrivani odnosi koji su godinama i putem cijena potiskivani "isplivaju". Ovo znači da predstoji "uštimavanje" relativnih cijena. Nažalost pokušaji vlade nisu bili sinhronizirani pa ni zasnovani na analitičkim podlogama tako da je dvojno da li je kraj prošle godine u odnosu na 1999. iskorak u pozitivnom pravcu.

U 2000. godini povećan raspon kolebanja cijena što ukazuje da se snažno pokreće privredna struktura odnosno relativne cijene. Činjenica da je u studenom ostvareno povećanje cijena od 3.4% (godišnji nivo - 49,4%) dovoljno je zabrinjavajuće, bez komentara, samo po sebi.

Kretanja u prosincu pokazuju "smirivanje" procesa ali ostaje otvoreno pitanje kada će se "prilagođavanje" relativnih cijena nastaviti. Svatko traži svoj novi položaj - radi se o promjeni relativnih cijena temeljem složenog procesa prilagođavanja novim uvjetima - rasta cijena. Da je tome tako valja posebno ukazati na kretanje cijena proizvođača koji su "platili cijenu" uvođenje poreza na dodanu vrijednost i, tako iscrpljeni u narednom razdoblju, "krenuli" sa povećanjem cijena kako bi "amortizirali" udar koji im je učinio porez na dodanu vrijednost. Međugodišnji mjesečni indeks porasta cijena proizvođača u prosincu iznosi, do jučer nezamislivih, 11,2%. Od ožujka su se cijene proizvođača stabilizirale na nivou od desetak posto. Imamo li u vidu da međugodišnji kumulativni indeksi cijena imaju nižu vrijednost (9,1%) od međugodišnjih mjesečnih indeksa jasno pokazuju da predstoji nastavak rasta cijena.

Nominalno priča nezaustavljivog rasta cijena započinje, zbog uvođenja poreza na dodanu vrijednost, u 1998. godini, ostvaren skok troškova života i nešto blaži skok cijena na malo. Da nije bila 1998. godine "Komisije…." čiji je zadatak bio prozivati proizvođače onih proizvoda koji su povećali cijene, zbog uvedenog poreza na dodanu vrijednost, vjerojatno bi kretanje cijena bilo dramatičnije. Mišljenja smo da bi se cijene proizvođača povćale (a ne smanjile kako to pokazuju podaci) što bi utjecalo na veće povećanje cijena na malo i troškova života. "Komisija .." je učinila očekivani pritisak što je vidljivo iz kretanja cijena proizvođača nakon 1998. godine.

Zaključno. Ističem zabrinutost zbog upornog rasta cijena proizvođača čemu se pridružuje rast cijena na malo i troškova života. Eventualno uvođenje novih trošarina odnosno povećanje porezne presije putem postojećih poreza cijene bi se mogle dodatno dinamizirati. Otvara se pitanje: koji se nivo povećanja cijena može instrumentarijem ekonomske politike držati pod kontrolom? Ovo tim više što će se raspoloživi društveni proizvod za finalnu potrošnju smanjiti kako zbog smanjene mogućnosti većeg zaduženja tako i zbog "istiskivanja" finalne potrošnje u korist neophodnih investicija. U svakom slučaju valja napustiti iluziju o uvoznom "subvencioniranju" i stabiliziranju domaćih cijena. Inflacija diže glavu što bi morale monetarna i izvršna vlast shvatiti kao poziv na uzbunu. Zato oprezno sa izmjenama zakona i uvjeta privređivanja ukoliko se ne sagledaju svekolike posljedice uslijed promjena mjera ekonomske politike.

Kretanja, u studenom 2000. godine, zvone na uzbudnu. kretanja cijena u prosincu stvaraju iluziju da je problem rješiv; on to objektivno nije kako nas uči teorija i praksa. Konačno se mora shvatiti da se intervenirati mora na strani ponude i da nije dostatna restriktivna monertarna politika. Planirano svođenje inflacije na polovinu u 2001. godini čini nam se nerealnim i neostvarivim. Ukoliko se istraje na proplavljanju inflacije tada moramo biti svjesni da će se kriza u realnom sektoru dramatično produbiti. Nije nezamislivo da realni sektor konačno "pukne" u uvjetima tako drastičnih ograničenja koji su nužna pretpostavka tako velikom smanjenju inflacije u roku od samo jedne godine.